

Xalq şairi, tanınmış ictimai-siyasi xadim Sabir Rüstəmxanlı 70 illik yubileyi günlərində "Kaspi"nin qonağı oldu. "Şöhrət" ordenli yazar söhbətində ədəbiyyatdan, poeziyadan danışdı, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunmasından söhbət açdı. Hayatının ötüb-keçən illəri ilə bağlı xatirələrini çözlədi...

Bizim qonaq qədim "Kaspi"nin çağdaş nəşrinin keçmiş ənənələri qorumasını da yüksək dəyərləndirdi.

HƏR ŞEY KEÇİB GEDİR, QALAN SÖZDÜR

- Sabir bəy, sizi "Kaspi" qəzetində salamlayır və 70 illik yubileyinizi təbrik edirlik. Siz dəyərli söz sahibi, fikir adamısınız. Sizin bütün yaradıcılığınız bu milləti ayaqda saxlayacaq milli yaddaşdır.

- "Kaspi" mənə doğma qəzetdir. Azərbaycan ziyalılarına, milli-mənəvi dəyərlərinə qiymət verdiyinə görə bu qəzetə xüsusi önəm verirəm. Bu gün mətbuat çox şaxələnb, genişlənb, amma bu, keyirdən çox ziyadan vurur. Cəmiyyətimizdə sözü çoxlaşdıran və sözü mənəvi dəyərdən çıxarib dava obyektinə çevirən, cəmiyyətdə kini artıran, sevgini azaldan mətbuat orqanları da var. Mətbuat əslində milli dəyərlərə söykənməlidir. Bizim "Əkinçi"dən başlamış mətbuatımız əslində o dəyərləri qoruyub. Daha sonra "Şərq-rus", "Molla Nəsrəddin", "Füyuzat" qəzet və jurnallarının indiyə qədər yaşamasının səbəbi həmişə millətin yanında olması olub. "Kaspi" də köhnə ənənələri olan qəzetdir. Digər tərəfdən, ədəbi orqanların tirajı azalıb. "Azərbaycan" jurnalı 600 nüsxə çap olunur. Amma vaxt ilə 20-30 min nüsxə çıxırdı. "Ədəbiyyat" qəzeti vaxt ilə 80 min tirajla dərc olunurdu. Belə bir vəziyyətdə ölkədə "Kaspi" kimi bir qəzetin nəşri, həmçinin onun "Ədəbiyyat" əlavəsinin olması hamımızı sevindirir. Bu, həm də ədəbiyyat işinin millətə varlığı üçün nə qədər vacib olduğunu göstərir. Hər şey keçib gedir, qalan sözdür. Tarix sözədən başlayır. Söz olmasa, millətin tarixi olmaz. Sözü qoruyan da ilk növbədə ədəbiyyat adamlarıdır. Bu baxımdan, ədəbiyyat adamlarına xüsusi sayğı ilə yanaşmaq mədəni səviyyənin göstəricisidir. Söz ələ bir gücdür ki, taleyini ona bağlayan adamlar ölmürlər. Bu millətin yaddaşı, hafizəsi durduqca onun sözü yaşayır. Sözü yaşayınca, demək özün də yaşayırısan. Sözlə var olmaqla mənəvi var olmağın fərqi yoxdur. Bu gün Füzulinin, Nizaminin sözü-nə hansı maddi dəyərə çevirmək olar? Bu gün Vahidin, Seyid Əzim xan qəzəlləri hər yerdə oxunur. Məncə, ədəbiyyat və söz adamları bunun fərqiəndə olmalıdır.

- Sizin özünüzlə də bağlı müəyyən fikirlər yazılır, səslənir. Bunları necə qəbul edirsiniz?

- Bəzən məndən "Sənin haqqında bu qədər xoş sözlər danışılır, kitablar yazılır. Heç təndir olunursan?" deyə soruşanda "Yox" cavabı verirəm. Doğrudan da, ciddi şəkildə kitabımı götürüb araşdırırsınlar, ortaya ədəbi təndir qoyunlar - belə şey nə görmüşəm, nə də eşitmişəm. Ancaq 20 ildir ki, mən təndir olunuram. Təndisdə başqa seydirdi. "Meydana niyə çıxıb?", "Çıxıbsa yaqın onu öyrədiyə göndərib?", "Niyyə cəsarəti və ya qorxaq danışır?", "Parlamentə niyə gedir?", "Bəlkə hökumət göndərib?" və s. fikirlər səsləndirirlər. "Hökumət bizim hökumətdirsə neyləməliyik?". "Əgər hökumət kimisə kiməndəsə fərqləndirib parlamentə yollu açırısa, ona mane olursun, bu o demək deyil ki, sən hökumətə saltırsın. Digər tərəfdən, bu, milli dövlətdir. İndiki milli təhlükəsizlik də bizimdir, dövlət də. Bu, sovet dövrünün təyin etdiyi hakimiyyəti deyil. Rusun KQB-si deyil. Ona görə dövlətlə hər əməkdaşlığın üzərinə kölgə salmaq olmaz. Dövlətimiz inkişaf edir. Azərbaycan cəmiyyəti üçün bəzi saytlar və mətbuat orqanları üz qarasıdır. Millətə söyüşü, təhqiri, insanları aşağılamağı onlar öyrədir. Mən millətin sevgi ilə dolu olmasını istəyirəm. Millət bir ailənin öv-

“Mən həmişə Azərbaycanın müstəqilliyinə xidmət etmişəm”

70 illik yubileyini qeyd edən “Şöhrət” ordenli yazar Sabir Rüstəmxanlı millətin sevgi ilə dolu olmasını istəyir

ladı, uşağı kimi bir-birini sevməlidir. Amma onlar millətin ziyalıları təhqir edirlər. Sənin Sabir Rüstəmxanlı ilə sözün varsa qoy kitabını qarşına, deyənlər ki, pis yazıb, filan yerdə səhv deyib və s. Mən özüm "Ədəbiyyat" qəzetində Tənqid şöbəsinin müdiri işləmişəm. Azərbaycan mətbuatında qəzetin bir sayında və bir səhifəsində iki rəyin birlikdə verilməsinin əsasını qoymuşam. Düzdür, ona görə sonralar mənə işədən çıxardılar, amma bir müddət keçəndən sonra yenidən bərpa olundum. Yəni mən tənqidin tərəfdarıyam. Ancaq bizim cəmiyyət ya tərifiyləyib göyə qaldırı, ya da təhqir edib yere çırpır. Məni üzən budur. Yoxsa 70 iliyimdə bir soyuq, bo-

Bütün ömrüm boyu əziyyətli həyat yaşamışam. Ancaq həyatda gördüyüm pisliklər eynimə gəlməyib. Ömrüm boyu insanlara yaxşılıq etməyə çalışmışam. Bu gün bir çox ziyalılar, hətta akademiklər var ki, "Ədəbiyyat" qəzetində onların ilk yazılarını mən çap etmişəm. Sevinirəm ki, o yaxşılıqlar sonda itmir, hardasa yenidən üzə çıxır.

Bu savaşı onu göstərdi ki...

- İnqilabdan sonra Rusiyada Vladimir Mayakovski intihar edəndə Marina Svetaeva onun haqqında "On bir il idi insan Mayakovski şair Mayakovskiye zülüm verirdi. On birinci il-

Belə bir vəziyyətdə ölkədə "Kaspi" kimi bir qəzetin nəşri, həmçinin onun "Ədəbiyyat" əlavəsinin olması hamımızı sevindirir. Bu, həm də ədəbiyyat işinin millətə varlığı üçün nə qədər vacib olduğunu göstərir. Hər şey keçib gedir, qalan sözdür. Tarix sözədən başlayır. Söz olmasa, millətin tarixi olmaz. Sözü qoruyan da ilk növbədə ədəbiyyat adamlarıdır. Bu baxımdan, ədəbiyyat adamlarına xüsusi sayğı ilə yanaşmaq mədəni səviyyənin göstəricisidir. Söz ələ bir gücdür ki, taleyini ona bağlayan adamlar ölmürlər. Bu millətin yaddaşı, hafizəsi durduqca onun sözü yaşayır. Sözü yaşayınca, demək özün də yaşayırısan.

ğazdan yuxarı deyilən söz eşitmədim.

- Keçən il sizin, daha sonra Bəxtiyar Vahabzadənin haqqında yazmışdılar. Ondan əvvəl Mirzə Cəlil, Hüseyn Cavid haqqında yazmağa başladılar. Sabiri, Bəxtiyarı, Mirzə Cəlili, Hüseyn Cavid - millətin milli-mənəvi dəyərlərini qaralayınlar xaricədən hi-mayə olunanlardır. Onlar Azərbaycanın ziyalı təbəqəsindən deyillər. Əlbəttə, cəmiyyətdə doğru tənqid sağlamaq fikri inkişaf etdirməlidir. Əsas odur ki, siz bu 70 ildə sevgidən başqa naqis bir fikirlə rastlaşmadınız. Şairin sözü millətə, dövlətə sevgi təbliğ edirsə, o poeziya əbədi yaşayaçaq.

- Mənim çox illər əvvəl yazdığım "On uzun şeir" adlı, amma əslində iki misradan ibarət yazdığım bir şeirim var:

*Günəşə açılan çiçəklər kimi
Ürəyim açıqdır yaxşıqlara...*

*Lənət olsun bu vəziyyətə millətə,
Açmaq olmur, köhnə kilid, köhnə açar.*

*O sirlər ki, dərd artırır millətə,
Mən demədim, mən açmadım, tarix açar...*

binədə oxuyublar və rusdillidirlər. Gənclərin bir hissəsi Türkiyəyə işləməyə gədən ailələrdə dünyaya gəliblər. Onlar ümumiyyətlə, məktəb görməyiblər. Başqa bir nəsəl var ki, onlar cədlərdə doğublar. Onların arasında yazıçılar, şairlər də var. Ona görə bizim yaşlı nəsillər cavandan şairlərə hirsələndə mən "onların günahı yoxdur. O uşaqlar bizim övladlarımızdır, onlar harada doğulub, hansı yolu keçib, diqqət edin..." deyirəm. Bir qisim yazıçılarımız şənliklərdən, sovet dövrünün rahat yaşamalarından məhrum olublar. Moskva, səyahətlər, Yazıçılar İttifaqının ezamiyyətləri, ordenlər, medallar - hamısından əlləri üzülüüb. Onlar üçün indiki dövr bir qədər sıxıntı yaranır. Ona görə də Rusiyaya bağlı olan nəsillər bir qədər xiffət keçirirlər. Ancaq

göstərdi ki, Azərbaycan insanının vətənpərvərlik duyğuları yerindədir. Cavanlar istənilən vaxt öz torpağını qorumağa hazırdır.

GƏRƏK KİTABI TƏBLİĞ EDƏSƏN

- Keçən həftə "Ədəbiyyat" əlavəsinə sizin haqqınızda yazı hazırlayan kən şair Çingiz Əlioğlu ilə söhbətəşdik. O, daha çox sizin gənclik illərinizdən, ali məktəblərdə birlikdə iştirak etdiyiniz poeziya gecələrindən danışdı, zəlləri tifrədən alqışları xatırladı. Amma bu gün o cür görüşlər keçirilmir. Poeziyanın meydanı daralıb, yoxsa gənclərin şeirə həvəsi yoxdur?

- Hər şey təbiiyyəyə bağlıdır. Mən nazir işləyəndə Bakıda 114 kitab dükana

Qan yaddaşı çox mühümdür. Hər halda gələcəyimizi alah bilir, amma çox şey özümüzdən də asılıdır. Keçmiş də unutmacaq olmaz. Erməni olmayan tarixindən tarix yazır, amma bizim bu boyda tariximizi hərə bir tərəfə çəkmək istəyir. Mən hər yerdə deyirəm: tarix hardan başlayıbsa, türk ordan başlayıb. Tarixin axırına kimi də belə gedəcək.

o nəsəl ki, cədlərdə doğulub, həyatın içindən çıxıb gəliblər, o rəzaletləri, millətə meğlub olmasını, uduzmasını, aşağılanmasını görüblər - onlar yara almış nesildir. Buna rəğmən gənclik bu gün Vətəna bu qədər bağlıdırsa, bütün əzabların üstündən keçib yenə "Mən vuruşaram" deyirsə, bu, qəhrəman bir nesildir. Heç vaxt gəncliyi ittiham etmək olmaz. Bu gün Azərbaycan, bəlkə də türk dünyasına qarşı genetik savaş gedir. Bu savaşa nəsil, çən dəyişdirməkdən başlamaş yeməklərə, televiziya verilişlərinə, informasiya müharibəsinə qədər millətin üstünə gəlirlər. Bütün bu hücumlara baxmayaraq, millət öz yerindədir. Xalq ruhunu qoruyub saxlayıb. Əlinin zəhməti ilə dolanan, saf, sadə, torpağa bağlı olan, əli qabarıq fəhlə, kendli - odur sən millətin. O millət heç vaxt əyilməz. O millət heç vaxt mənəvi dəyərlərini itirməz. Biz heç vaxt öz millətimizin qüsurlarından xəcalət çəkməli deyilik. Bizim millət dünyanı seven böyük insanlar, şəxsiyyətlər yetişdirib. Bu savaşı onu

aparılır, yazarlarla məktəblilərin görüşləri keçirilir. Mən də 4-5 məktəbə dəvət olunmuşam. Hansı məktəblərdə ədəbiyyat müəllimləri fəaldır, o məktəblərdə görüşlər mükməmlə olub. Qoy universitetlər auditoriyalarını şair və yazıçıların üzünə açınlar. Görün yenə də həmin divarlar titrəyir, yoxsa yox? Bu yaxınlarda Türkiyədə 70 illik yubileyim keçiriləndə "Mən bütün ömrüm boyu xalqın milli yaddaşını diri saxlamağa çalışmışam" - deyə səsləndim. Bu da "Qan yaddaşı" şeirimdən gəlmişdi. Qan yaddaşı çox mühümdür. Hər halda gələcəyimizi allah bilir, amma çox şey özümüzdən də asılıdır. Keçmiş də unutmacaq olmaz. Erməni olmayan tarixindən tarix yazır, amma bizim bu boyda tariximizi hərə bir tərəfə çəkmək istəyir. Mən hər yerdə deyirəm: tarix hardan başlayıbsa, türk ordan başlayıb. Tarixin axırına kimi də belə gedəcək.

- Siz Tanrı dağına ziyarətə də getmişiniz...

- Mən Çinə getdim, bu, çoxdankı arzumd idi. Çin səddini görmüşdüm. O zaman atam xəstə idi. Mərhum Heydər Əliyev bizi Çin səddinə apardı. Maraqlıdır, onun yaşlı vaxtları idi. Yuxarıda bir bürc görünürdü. Cavanlar yorulub qaldılar, amma Heydər Əliyev Çin səddini axıra qədər qaldı. Şairlərimiz orada şeirlər oxumağa başladılar. Mən də şimala doğru baxaraq "Gör dünyanın harasındayıq" - deyə fikirləşirdim. Mən ələ orada "Çin səddi üstündə" adlı bir şeir yazdım. Çində bizim tariximizlə bağlı çox böyük gizlinlər var. Çünki uzun müddət Çinə türklər başçılıq edib. Çin dilini, o tarixi bilənlər lazımdır ki, həmin gizlinləri açınlar. Onda "Tanrı dağlarına gedəcəm" dedim. Əslində Kaşğarlı Mahmudu ziyarətə getdim. Bu, çox qeyri-adi ziyarətgahdır. Kaşğarlı Mahmud da türk dünyasının ən böyük şəxsiyyətlərindən biridir. Çində getmək istədiyim bir çox yerlər var idi. Ancaq fəvqəladə vəziyyət olduğu üçün gedə bilmədim. Oradan Tanrı dağlarına getdim və döndəndə "Tanrı dağları ilə söhbət" adlı bir yazı yazdım. Sonra Altaylara səfər etdim. Türk dünyasında sonuncu getmədiyim yer Saxa - Yakutiya. İnşallah, ora da gedəcəyəm və coğrafiya tamam-lanacaq.

HEYDƏR ƏLİYEV QEYRİ-ADİ İNSAN İDİ

- Ulu öndər Heydər Əliyev sizin xətrinizi çox istəyirdi...

- Heydər Əliyev qeyri-adi insan idi. O, özümçülük, pambıqçılıq rayonlarına gedəndə cavan şairləri də özü ilə aparırdı. Ağsu rayonunda olanda bir qarğıdalı tarlasının kənarında dayandıq. Həddən artırıq isti idi. Bir müharibə veteranı müharibə haqqında şeir oxudu. Birdən Heydər Əliyev çevrildi və "Burda bizim görkəmi, cavan şairimiz Sabir Rüstəmxanlı dayanıb. O şeiri versənə ona, qoy çap etdirsən" dedi. Mən qayıdandan sonra səfərlə bağlı qeydlərimi və şeirlərini parçasını da çap etdirdim. Bir dəfə mənə görüşündə "Sən təmiz adamsan, amma hərdən sadələşlənib edirsən, hər adama inanma" - deyə məsləhət verdi. Sonra da "Mən səni 25 yaşından izləyirdim. Qabağına çıxan bəzi mənəvləri özüm götürmüşəm" - dedi. O, cəsəətli, səmimi danışan adamları sevirdi. Bizim onunla həmişə normal dialoqumuz olurdu. Çinə getməyimi də özüm olanda xahiş elədim. Təyyarədə gəlib camaatla görüşürdü: "Gördün də, Süleyman Dəmirəl Türkiyədə sənin şeirini dedi" - deyə özünü mənə çevirdi. Mən o vaxta qədər Türkiyəyə getməmişdim. Odu ki, "Eşitdim. Birinin özü gedir Türkiyəyə, birinin də sözü" - deyə cavab verdim. O da gülüb: "Sən də Çinə gedirsən, Türkiyə yaxındır, hər zaman gedə bilərsən" - dedi. Çinə çox gözəl görüşlər oldu. Ziyafət zamanı ulu öndər "Mən yazıçılarla oturmaqda" - dedi. Çox gözəl söhbətlərimiz oldu. Sonra "Sənin niyyə səsin çıxmır" deyə soruşdu. "Mən ələ bir sağlıq deyəcəyəm ki, deyilən sağlıqlar yalan olacaq" deyə diləndim. "Ele mən onu gözləyirəm" - deyə ulu öndər diləndi. "Mən sizin rəsmi görüşlərinizdə iştirak etdim. Sən səviyyədə danışdıqlar aparacağınız həftə oldu. Allah sizi yaramış ki bir milyard yarım əhəli olan Çinə, bir milyard əhəli olan Hindistana, 350 milyonluq Amerikaya rəhbərlik edirsiniz" dedim.

TÜRK DÜNYASI ÜÇÜN ÇOX İŞLƏR GÖRÜLMƏLİDİR

- Türk dünyası ölkələri arasında ayrı-ayrı respublikaların ədəbi əlaqələrini necə qiymətləndirirsiniz? Azər-

baycanın türk dünyası ədəbiyyatında yeri hansı səviyyədedir?

- Təxminən 20 ildir ki, mən Türkiyədə olarkən yerli televiziya ilə çıxışlar edirəm. Hələ 1987-ci ildə Türkiyəyə gəndə "Türkiyə" qəzetinə verdiyim ilk müsahibəmdə "Türkiyə özünü şərqə cəvirməlidir" demişdim. Bunu hər dəfə deyirəm, salınlar alqışlayır. Yeni Türkiyə nə qədər Avropanın etəyindən tutacaq? Avropa səni aşağılayır, dağıtmaq istəyir. Avropa Osmanlının intiqamını almaq istəyir. Sənin bu boyda dünyanın var. Təəssüf ki, Türkiyə bu məsələyə bəganədir. Bəlkə də gücü çatmır. Türkiyədə Azərbaycan ədəbiyyatı yoxdur. Ayrı-ayrı kitablar çap olunsada, böyük kitab dükənləri yəhudilərin, soyadını dəyişmiş ermənilərin və solçuların əlindədir. Solçular orda daha güclüdür. Milli əsərlər o dükənlərə bir az çətin yol tapır. Ona görə də türk dünyasının ədəbiyyatı haqqında bir qədər az məlumatlıdır. Son vaxtlar bir az Çingiz Aytmatovla görüşlər keçirildi. İndi biz də Türkiyənin hər tərəfində görüşlər keçiririk. Əsərlərimizi oxumasalar da, adımızı eşidirlər. Təəssüf ki, nə özbək, nə də başqa türk xalqlarının ədəbiyyatı Türkiyədə hələ populyarlıq qazanmayıb. Ancaq Türk Tarix və Dil Qurumu möhtəşəm işlər görür. Bütün türk ləhcələrini öyrənib kitablar çap edir, türk dövlətlərinin ortaq lüğətlərini, türk folklorunu çap edirlər. Bununla belə hələ çox işlər görülməlidir. O işləri görmək üçün türk dünyasının siyasət iradəsi lazımdır. Türkünlyün mərkəzi həmişə Azərbaycan olub. Əlibəy Hüseynzadə, Yusif Axcıranın türkünlyük haqqında kitabları var. Yusif Axcırayazır ki, türk dünyasında türkünlyük Mirzə Fətəli Axundzadədən başlayıb. Ondan sonra Zərdəbi, daha sonra Əli bəy Hüseynzadə türkünlyü davam etdiriblər. Bu gün Türkiyənin bütün universitetlərində azərbaycanlılar çalışır. Onlar da orada çox iş görməlidirlər. Çox təəssüf ki, onların hamısı özləri haqqında düşünür. Türkiyədə ermənilərin kifayət qədər kitabları çıxır. Orada qəzetləri var, amma bizim heç nəyimiz yoxdur.

SAVAŞ YOLDAŞI

- Sizin 65 illik yubileyiniz ərəfəsində haqqınızda həyat yoldaşınız Tənizlə Rüstəmxanlıdan müsahibə aldıq. Sonradan qəzetimizdə "Sabir bəy yaxşı bilir ki, qadının könülünü necə alarlar" başlıqlı müsahibə yer aldı. Ulu bir məşhur fikir var. Hər bir bələli kişinin arxasında bir cəfakəş qadın dayanır. Bu baxımdan, Tənizlə xanımın həyatınızda və yaradıcılığınızda oynadığı rol nədən ibarətdir?

- Tənizlə haqqında çoxlu şeirlər yazmışam. Təbii ki, bütün qadınlar gözleyir ki, ona ad günündə və ya 8 Mart bayramında hədiyyələr verilsin. Bəzən çatdıra bilmərsən, başın qarışıq olur, ya cibin imkan vermirdi. Bir dəfə də vəziyyətdən çıxmağa üçün ona ad günü ilə bağlı şeir yazdım: "Mələk yaşındasın, yaşını demə" O seirə Türkiyədə gözəl bir məhni də bəstələnb. Bəzən məndən incik olanda iş yerinə gedirəm. Otaqda yoxdursa, təqvimin üstündə bir şeir yazıram. Şeiri onu kövrəldir, dərhal bütün gərginliklər aradan götürülür.

- Sabir bəy, 70 yaşınızı qeyd edirsiniz. Şairin yanında onu duyan, özünə də, sözündə də dəyər verən həyat yoldaşı olanda o, daha güclü olur. Düşünürəm ki, söznünüzün gücü həm də burdan qaynaqlanır.

- Tənizlə xanıma çox şeirlər yazmışam. "Əbədi sevdə" kitabında bir çox sevgi şeirlərim var. Cavanlıq illərimdə bu qədər sevgi şeirlərim yazılmamışdı. İnsanın özünü kökləməyindən çox şey asılıdır. Müəyyən bir yaşda ilham perisi kömək edir. Amma sonra Allahın sənə verdiyi bir qabiliyyət varsa, ilham perisini çağırmağı bacarmırsan. Tənizlə mənim savaş yoldaşımdır. Bilirsənizmi, dünyanın hər yerində ailə institutunu dağıtmağa çalışırlar. Artıq ailə dramatik bir vəziyyətə düşüb. Şükür ki, Azərbaycan cəmiyyətində hələ ailə institutu qorunur. Burda çox böyük yük qadının çiyinə düşür. Qadınlar gərək od qoruyan kimi ailəni qorunsunlar. Amma qadınlarımız bəzən həddindən artıq məişətdirdirlər. Ona görə əvvəllər bizim kişilər gedib başqa millətdən olan qızlarla evlənirdilər. Mən öz həyatımda görmüşəm. Bu baxımdan bizdə bir qədər çətinidir. Mən istəyirəm ki, silahdaş, yoldaş, çiyində, ruhdan olan qadınlarımız sayı çox olsun. Bu baxımdan, mən öz tələyimdən razıyam. Qadınlar olan yerdə həmişə ədalət var, mədəniyyətə sayğı var.

Təranə Məhərrəmov